

Har ein skriða er lopin....

TÍÐINDINI um álvarsligu støðuna í føroyska bankaheiminum og bjargingina av bankunum við upplægging frá landsstýrinum og donsku stjórnini hava skelkað alt føroyska samfelagið. Væl vistu vit, at tað stóð illa til í samfelagnum, men fáur mundi hava gjørt sær fær um, at "skræðlið" skuldi koma so bráðliga. Tó við onkrum undantaki. Tað var blaðið hjá stóru fakfeløgnum, sum herfyri hevði samrøðu við Olaf Olsen, sum segði, at talan var bert um vikur til skræðlið kom. Um sama mundið var ein danskur geografur uppi til endaliga próvtøku í Roskilde, har hann skuldi verja ritgerð sína undir heitinum "Færøerne 1990 - et geografisk essay".

HESIN dani "spáddi", at støðan í Føroyum fór at versna so mikið nógv, at Sjóvinnubankin fór at "krakka" og tað sum verri er, at hann fór at taka gigantin - mastodontin - Føroya Fiskasølu við sær í dýpið, sum tað stendur á síðu 166 í ritgerðini. Sosíalúrin prentar í dag brot úr ritgerðini, sum snúgva seg um henda spurningin. Vit fara eisini í komandi bløðum at blaða í ritgerðini, sum í stóran mun víðger teir spurningar, sum eru frammi í løtuni.

VIT mugu so bara vóna, at spádómarnir í hesi annars sera áhugaverdu ritgerð ikki fara at ganga út. Torført er at ímynda sær avleiðingarnar fyri sam-

felagið alt, um henda fyrítøka, sum stendur fyri meira enn 80% av okkara útflutningi, skuldi steðgað upp. Hvat tað við øllum virkjunum og nógvum av skipunum, sum eru fulliliga bundin at Fiskasøluni!

LEIÐSLAN á Fiskasøluni er í løtuni uttanlanda, har tað sigst, at hon hevur samráðingar við síni bankasambond eitt nú í Bretlandi. Ikki er torført at gita um, hvat hesir fundir snúgva seg um, nú Fiskasølan misti allan sín partapening í Sjóvinnubankanum. Spurningurin er um hetta fer at fáa so álvarsligar avleiðingar fyri bankasamband Fiskasølunar í útlandinum, at hetta verður kvett ella krøvini verður skerpað munandi! Vit vita jú, at Fiskasølan hevur kredittir í einum bretskum banka, sum so aftur hevur eina ella aðra trygd í Føroyum. Er tað so at henda trygd m.a. varð knýtt at partapeninginum hjá Fiskasøluni í Sjóvinnubankanum, so er greitt, at støðan hjá Fiskasøluni er álvarslig og harvið eisini hjá øllum limunum í hesi fyrítøku, sum eru virki, skip, alibrúk um alt landið. Tí tann eginpeningurin er jú fokin.

UTTAN mun til hvat vit halda um fløgu-, veiðu-, framleiðslu- og sölupolitikk Fiskasølnunnar (og Sjóvinnubankans) øll hesi seinastu árin, so verður tað ein so mikið stór vanlukka skuldi henda fyrítøka mist sínar kredittir í útlandinum, at tað hevði havt ófatiligar avleiðingar fyri allar Føroyar.

VIT mugu tí vóna, at støðan hjá Fiskasøluni ikki er so ring, sum gitingar og spádómar siga. Hinvegin er tað ein sannroynd, at støðan má vera ring, tí minni fiskur er til, prísirnir eru lækkaðir og nú kom so Sjóvinnubankamissurin omaná. Tað er tí greitt, at støðan á hesi landsins størstu fyrítøku má vera torfør í løtuni.

TAÐ eru tey, sum halda, at ein av orsökunum, onkur heldur tað er sjálv høvuðsorsøkin, til kreppuna, er skeivi politikkur Fiskasølnunnar hesi mongu seinastu árin, har fløgupolitikkurin hjá Sjóvinnubankanum hevur verið so nær tengdur at veiðu-, framleiðslu- og sölupolitikkurin hjá "stórabeiggja" Fiskasøluni, at hesir hava koyrt samfelagið alt út í eina - ikki bert peningakreppu - men tað, sum nógv verri er - eina ráfagiskreppu.

Í somu ritgerð, sum vit hava nevnt omanfyri og í ótaldum greinum og røðum hjá sama John Smith, sum er ein av høvuðskeldunum til ritgerðina, verður ábyrgdin av kreppuni lögð á tí hann nevnr "landsins skuggastjórn", sum varð stýrd av ongum øðrum enn táverandi stjóranum í Fiskasøluni og nevndarformanninum í Sjóvinnubankanum, Birgir Danielsen. Við nærum at stavnsbinda einasta gullnám okkara, nevniliga fiskin í havinum, sum rávoru til tær multinationalu fyrítøkurnar inni á meginlandinum eigur hann høvuðsábyrgdina av gongdini.

NÚ um dagarnar hoyrdu vit so sama mann vaska sínar hendur í Sjóvinnubankakreppuni við at leggja alla ábyrgd yvir á politikararnar, sum stýrt hava hesi seinastu mongu árin. Við øðrum orðum frítók hann seg sjálvan - fyrri tað fyrsta sum nevndarformann í bankanum og harnæst sum stjóri í tí fyrítøku, sum hevur staðið fyrri næstan øllum útflutninginum og harvið í veruleikanum hevur havt bæði buktina og báðar endar.

VIT skulu ikki gera okkum til dómarar yvir, hvør sannleikin er í hesum førinum. Men skulu vit til at lýta í bakspjglið, sum er vordið so populært fyrri tíðina - m.a. soleiðis sum nevndarformaðurin í Sjóvinnubankanum hevur gjørt tað í hesum døgum, tá hann gevur gongdini í samfelagnum og politisku avgerðina skyldina fyrri kreppuna hjá bankanum - so skert ikki burtur, at tað hevur verið hann, sum hevur stýrt meginpartin av tí føroyska vinnulívinum - og fyrri at brúka hansara egnu orð - samfelagnum - nú hann hevur sitið í tveimum av landsins mest týðandi stórvurm í mong mong ár. Tá hetta er sagt, so skal tað eisini sigast, at henda sannroynd frítekur ikki politikararnar og skiftandi stýri her á landi fyrri at hava sína stóru ábyrgd av støðuni.

Lønarspurningar

viðsmarknaðurin hevur partin av hesari öldini seg sjálvan. Telvast verðið um sáttmálar, so er komið fram til eina nýs, og sáttmálar eru so gjørdir fyrri ávís tíðarskeið. Í hesum døgum er stór diskussión um, um politiski myndugleikin skal fara inn og skerja almennar lönir við lóg. Eg eri prinsipielt imóti at fara inn í sáttmálaskiðið og skerja lönir við lóg, uttan mun til, um tær eru almennar ella ikki. Tað brýtur við grundprinsipp í mínum hugsunarháti, og tað brýtur við grundprinsipp í javnaðarhugsjónini.

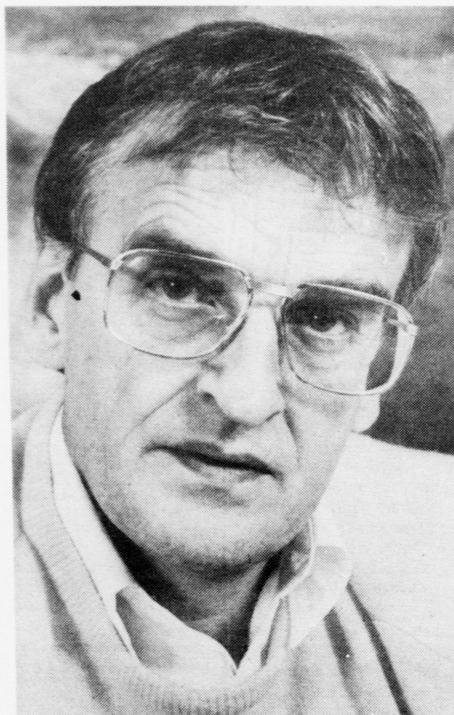
Um vit gjørdur tað, so eri eg heilt vísur í, at hetta varð bert byrjanin til, at lóg-gávumyndugleikin gjørdi allar sáttmálar og setti allar lönir. Við einum borgarligum stýri í Tinganesi ivist eg ikki í, at teir altíð høvdu funnið eina kreppustøðu, soleiðis at teir kundu lóg-givið um lönir, og so var avtalarretturin á arbeiðsmarknaðinum í veruleikanum settur úr gildi.

Hinvegin skulu vit eisini vera púra greið yvir, at um ein gekk inn fyrri prinsippinum um at lóggeva lönir

niður, so var eisini møguleiki fyrri at lóggevið lönir upp, og hvar vóru vit so, hvasus vildi so arbeiðsmarknaðurin sæð út? Vildu politikarar stilla upp við lyftu um, at koma vit til ræðið, so vilja vit hækka lönirnar við 20%, og ein annar partur stillar upp og gevur lyftu um, at teir vilja lækka lönirnar við 20%. Stórri kaos í landinum - tað hevði verðið úrslitið.

Í summar var ein semja gjørd um, at ein skuldi royna at fáa tær almennu lönirnar skerðar eitt sindur við fríviligum avtalu við fólk. Henda avtala var ógvuliga ódámilig, og bara tað, at tann almenni parturin skuldi fríganga uttan lön, ljóðar merkiligt. Har liggur í orðavalinum, at tað almenna bara kann fríganga uttan at tað bilar nakað, t.v.s. at ein fær varhugan av, at tann almenni parturin í veruleikanum gott kann verast fyrri uttan, kann hann fríganga eina viku, hví so ikki tvær, ja, hví ikki eitt hálvt ár.

Mær hevði dámt betur, um tað varð formulerað soleiðis, at landsstýrið fór út til tey alment løntu og

spurdi tey: »Kunnu tit arbeiða eina viku ókeypis?« Tað hevði í hvussu so er verið meira dámiligt at borið tað soleiðis fram.

Í komandi ári koma so nýggjar lønarsamráðingar og tað er heilt givið, at tað almenna fyrri sín part sum arbeiðsgevandi fer at stilla krøv, sum koma at bera í sær, at lønarútjaldingarnar hjá tí almenna okma at fara niður - tað eru vit noyddir til. Lønarparturin er vordið ov stórus í mun til heildar-útreiðslurnar.

Hvørjar hugsanir kundu so komið fram? Frigongupratið uttan lön er í hvussu so er ein ógvuliga vandamikil leið at fara, tí sum nevnt kann tað væl hugsast, at onkur byrjar at tosa um at lata fólk fríganga alt árið uttan lön. Merkiligt, at starvsfólkalóðirarnir ikki hava gjørt sær hetta klárt.

Generelt má sigast, at tað almenna sum arbeiðsgevandi helst fer at krevja at fáa lóðligari sáttmálaskipanir. Hetta merkir, at normar eiga at verða broyttir, yvirtíðarsatsir eiga at verða tikin upp til nývurðingar, »skjúlðar lønarinntøkur«, vaktir, stand-by, alt eiga at verða endurskodað. Avspaseringskipanir eiga eisini at efurhyggjast, soleiðis at lutfallið í slíkum skipanum verður meira rímligt. Longd arbeiðstíð kann

sjálvandi eisini verða ein møguleiki, og er tað heilt órímligt at krevja, at fólk í fæstum starvi, og her hugsu eg ikki bara um tað almenna - fráskriva sær, sum tíðimar eru, tann rættin at halda fimm vikur feriu og í staðin noyðast við eina viku minni? Nú fáa vit at siggja hvussu leikur fer.

Vit, sum hava sagt nei til at fara inn og lóggeva lönirnar niður í einum sáttmálaskiði, vit forvanta og vóna, at sáttmálapartarnir í samfelagnum ikki misskilja tað soleiðis, at vit vilja verja stírvnar og órímligar skipanir, ið nerva okkara eksistensgrundarlag, hvørki so ella so.

Hetta eigur at havast í huga, nú nýggir sáttmálar verða gjørdir frá ársskiftinum og úteftir.

Thomas Arabo

stýr tær

Spæl ikki við lívið!

